

ŞUKASAPTATI
VE HİNT KÜLTÜRÜNDE KADIN

YAYIN NO: 756

ŞUKASAPTATI VE HİNT KÜLTÜRÜNDE KADIN
Şengül Demirel

© Bilge Kültür Sanat Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika No: 16228

1. Basım, Nisan 2016

ISBN: 978 - 605 - 9241 - 56 - 4

Genel Yayın Yönetmeni: *Ahmet Nuri Yüksel*
Kapak Resmi: *Nihâl Chand, "Bani Thani", 1750*

Kapak: *Kenan Özcan*

Sayfa Düzeni: *Nurel Naycı*

Baskı-Cilt: *Özener Matbaacılık*

Davutpaşa Cad. Kale İş Merkezi A Blok No: 201-202 Topkapı/İstanbul

Tel: (0212) 481 97 88

Kapak Baskı: *Azra Matbaacılık*

BİLGE KÜLTÜR SANAT

Nuruosmaniye Cad. Kardeşler Han No:3 Kat:1 34110 Cağaloğlu / İstanbul

Tel: (0212) 520 72 53 (Pbx) Faks: (0212) 511 47 74

bilge@bilgeyayincilik.com www.bilgeyayincilik.com

ŞUKASAPTATI
VE HİNT KÜLTÜRÜNDE KADIN

ŞENGÜL DEMİREL

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	9
ÖNSÖZ	11
GİRİŞ	15
Çerçeve Öykü.....	33
Gunaşalini'nin Kurnazlığı.....	41
Yaşoda'nın Planı.....	45
Kutila ve Vimala'nın Öyküsü.....	50
Vezir Bahusuta'nın Kararı.....	55
Balıklar Neden Gülüyor?.....	60
Tanrı Ganeşa'nın Lütfulu.....	63
Brahman Keseva'nın Öyküsü.....	69
Saubhagyavati'nin Öyküsü.....	73
Çömlekçi Ranabahubala.....	76
Çakal İle Eşek.....	79
Kantimati.....	83
Keşeva ve Vitarka'nın Öyküsü.....	86
Anangasena'nın Oyunu.....	89
Kurnaz Mugdhika.....	93
Şantikadevi.....	97
Yalancı Monohara.....	100

Malati ve Kaplan Biçiminde Ekmek	103
Narendra İle Kşapanaka'nın Çekişmesi.....	106
Fareler Arabayı Nasıl Yedi?	109
Balakrişna'nın Oyunu.....	112
Cayaşri ve Hırsız.....	116
Akıllı Brahman.....	120
Racika	122
DEĞERLENDİRME	125
EK BİLGİLER	130
KAYNAKÇA	140

*Canım annem Sercan Demirel ve
merhum babam Mahmut Demirel'e
sevgilerimle...*

SUNUŞ

Hindistan, kültür yapısı ile dikkatleri üzerine çeken bir ülkedir. Bu kültür yapısının farklı olmasının temel nedeni Hindistan'daki kast ve inanç sistemidir. Hindistan'daki kast ve inanç sistemi Arilerin Hindistan topraklarına girmesiyle oluşan bir yapıdır. Hindistan topraklarındaki güçlerini kaybetmemek ve devamlılığını sağlamak amacıyla Ariler, kast sistemini oluşturmuŐlardır. Tanrılarla iletişim kurabilen ve kutsal Veda metinlerini yorumlayan bir dinî sistemin yaratıcısı da yine Arilerdir.

Dinî metinleri yorumlayan ve tekellerinde bulunduran Brahmanlar, kendilerini kast sisteminin zirvesinde konumlandırmıŐlar ve bunu da dinin gereği olarak göstermiŐlerdir. Kast sisteminde ikinci sırada yer alan Kshatriyalar, yönetici ve asker sınıfıdır. Dolayısıyla siyasi ve askerî güç onların elindedir. Bu sistem Hint kültür yapısını biçimlendirmiŐtir.

Kast sistemi içindeki sınıflar ve kutsal metinler Hint kültürünü ŐekillendirmiŐtir. Bu ortamda yeŐeren Hint edebiyatının, kendine özgü bir yapıya sahip olması kaçınılmaz olmuştur. Bu kendine

özgü yapı dünya edebiyatını, felsefesini ve kültürünü derinden etkilemiştir.

Hint kültürü, kast sistemi ve onu besleyen din üzerine inşa edilmiştir bir bakıma. Bu durumu *Şukasaptati*'de anlatılan öyküler içinde de açıkça görmek mümkündür. İnsanlar günlük yaşamlarının her alanında inançlarıyla iç içedirler.

Elinizdeki bu kitapta kadın motifi anlatılırken, *Şukasaptati* temel alınarak Hint kültüründe bir yolculuk yapılmıştır.

ÖNSÖZ

Hint edebiyatında önemli bir yere sahip olan *Şukasaptati*, Türkçemize “Papağanın Yetmiş Öyküsü” ya da “Papağanın Öyküsü” olarak çevrilebilir. Eserin ne zaman ve kimin tarafından kaleme alındığı bilinmemektedir. Kitabın lirik bir anlatım tarzı bulunmaktadır. Bu anlatım tarzı öykülerin anlatımını akıcı hâle getirmektedir.

Toplumsal olayların özgürce dile getirildiği bu gibi eserler, kişi ya da zümrelere ait değildir. Sözlü edebiyat ürünleri toplumun ortak malıdır. Bu nedenle, sözlü edebiyat örneklerinin yazılı metinler hâline getirilmesi sırasında, genellikle bir yazar adı bulunmaz.

Sanskrit dilinde kaleme alınmış olan *Şukasaptati*, Farsçadan Türkçeye *Tutiname* adıyla çevrilmiştir. Farsçadan dilimize aktarılan kitabın içeriği, orijinalinden farklıdır. Eser Farsçaya çevrilirken müstahcen sayılabilecek bazı unsurlar çıkartılmıştır.

1899 yılında Richard SCHMIDT tarafından Sanskrit dilinden Almancaya çevrilmiş olan eser,

Şukasaptati ile ilgili çalışmalarda temel kaynak olarak kullanılmaktadır. Biz çalışmamızda, Richard Schmidt tarafından çevrilen Almanca nüshasını ve Sanskrit metinleri temel aldık.

Şukasaptati içinde başta *Pançatantra* olmak üzere pek çok alıntılar olduğunu görmekteyiz. Hint masallarını oluşturan *Pançatantra*, *Hitopadeşa*, *Şukasaptati* gibi kitaplar, Binbir Gece Masallarına esin kaynağı olmuştur. Dolayısıyla “Binbir Gece Masalları”nın kurgusu, *Şukasaptati*'ye benzemektedir. Diyebiliriz ki Binbir Gece Masallarının asıl kaynağı Hint masallarıdır.

Binbir Gece Masallarının konusunu kısaca hatırlayalım: Ülkenin birinde bir hükümdar her gün bir kızla evlenmekte ve ertesi sabah kızı öldürmektedir. Bu duruma son vermek isteyen Şehrazat hükümdarla evlenmeye gönüllü olur. Şehrazat, hükümdara her gece ilginç bir öykü anlatır. Anlattığı öyküyü tamamlamaz ve en heyecanlı yerinde keser. Öykünün sonunu merak eden hükümdar kızı öldürmeye kıyamaz. Kız, her gece farklı bir öykü anlatarak hayatta kalmayı başarır.

Şukasaptati'de papağana sahibesini koruma görevi verilmiştir. Uzak diyarlara ticaret yapmaya giden Madanasena, eşi Prabhavati'yi papağana emanet eder. Papağan her gece farklı bir öykü anlatarak kadının evden çıkarak sevgilisiyle buluşmasını engeller. Her öykünün sonunda, bir başka öykünün içeriğinden söz eder ve sorar; “Sen bu öyküdeki

kadın gibi akıllı mısın? Eğer onun kadar akıllıysan git.” Öykünün sonunu merak eden kadın, o gece evden çıkmaz ve devamını dinlemeyi tercih eder. Böylece papağan, yetmiş gece boyunca kadını evde tutmayı başarır.

“Binbir Gece Masalları”nda öyküleri anlatan Şehrazat’ın amacı hayatta kalmaktır. *Şukasaptati*’de ise öyküleri anlatan bir papağandır. Amacı, evin hanımını geceleri sokağa bırakmamaktır.

Şukasaptati’nin en önemli özelliği, öykülerdeki kahramanların “kadın” olmasıdır. Kitaptaki kadınlar kurnaz, sadakatsiz, yalancı ve hilebazdırlar. Her an eşlerini aldatmaya meyillidirler. Prabhavati de gece evden kaçıp başka bir erkekle buluşmak niyetindedir.

Prabhavati ve eşi Madanasena’nın büyük bir aşkla birbirlerini sevmeleri *Şukasaptati*’nin çerçeve öyküsünde anlatılmaktadır. Öyle ki birbirlerini bir an bile görmeseler yüzyıllarca görüşmemiş gibi büyük acılar çekmektedirler. Madanasena, eşi Prabhavati’ye duyduğu sevgiden dolayı işini gücünü ihmal eder. Daha sonra Madanasena, babasının uyarısıyla ticaret yapmak amacıyla evinden ayrılır.

Madasena’nın evinden ayrılıp uzak diyarlara gitmesiyle öyküler başlar. Prabhavati, eşini çılgın gibi sevmesine rağmen onun yokluğunda eşini aldatmayı düşünmektedir. Papağanın Prabhavati’ye anlattığı öykülerdeki kadın kahramanların ortak

özellikleri sadakatsiz, hilebaz, kurnaz ve yalancı olmalarıdır.

Şukasaptati içinde, her biri birbirinden ilginç, Hint kültürünü yansıtan yetmiş öykü yer almaktadır. Öykülerden önce, “Çerçeve Öykü” adı verilebileceğimiz bir giriş bulunmaktadır. Çerçeve öyküde, diğer öyküler için giriş teşkil eden genel bilgiler verilmektedir. Bu kitapta, *Şukasaptati* içinden seçtiğimiz öyküler üzerinden kadın motifinin yanı sıra, Hint kültürüne ait bazı unsurlar da anlatılmaktadır.

Şukasaptati'nin içinde öykülerin bir başlığı bulunmamaktadır. Öykü başlıkları tarafımızdan verilmiştir. Öykülerin anlatımında Sanskrit sözcükler mümkün olduğu kadar Türkçe verilmeye çalışılmış, Sanskrit transliterasyon sistemi kullanılmamıştır.

Bu kitabı hazırlarken beni yüreklendiren ve her zaman destekleyen canım ablalarım Zeynep, Hatice ve Serpil'e en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Dr. Şengül Demirel
Ankara, Nisan 2016

GİRİŞ

Bilindiği gibi masallar, eski çağlardan günümüze toplumlara öğüt vermek için yaratılmış edebiyat türüdür. Önceleri ağızdan ağza aktarılan masallar zengin sözlü birikim oluşturmuştur. Masallar gerçek dışı öykülerden oluşmuş gibi gözükseler de bir toplumun kültür ve geleneklerinin aynasıdır.

Şüphesiz her toplumun kendine özgü masalları vardır. Ancak masal zenginliği konusunda Hindistan farklı bir yere sahiptir. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Hindoloji Anabilim Dalı öğretim üyelerinden merhum Kemal Çağdaş, Hint masalları için “Hindistan masallar diyarıdır” ifadesini kullanmıştır. Bu ifade masallar için Hindistan’ın önemini vurgulamaktadır. Kemal Çağdaş’ın Hint masalları için söylediği ifadeden şu anlamı çıkarmak mümkündür: Hindistan masalları dünya masallarının beslendiği bir kaynak konumundadır. Tarihî Baharat ve İpek Yolu aracılığıyla yapılan ticaret, aynı zamanda Budizm’in de yayılmasını sağlamıştır. Budizm, gittiği toplumlara, ilkelere yanısıra Hint masallarını da götürmüştür.

Bu masallar daha sonraki dönemlerde Batı kültürüne aktarılmıştır.

Hint efsane, masal ve fabllarının MÖ 1200-500 tarihleri arasında oluştuğu fikri kabul görmektedir.¹ Hint masalları denince akla ilk gelenler şunlardır: *Pançatantra*, *Hitopadeşa*, *Kathasaritsagara*, *Vikramarkaçaritra*, *Vetalapançavimşati*, *Şukasap-tati* vb. Bu eserler; sıradan insanlar, çiftçiler, tüccarlar ve zanaatkârlar, hilebaz erkekler ve kadınların günlük yaşamlarına dair bilgilerin bulunduğu muazzam büyüklükte zengin kaynaklardır.²

Beş kitap anlamına gelen *Pançatantra*, Hint masalları içinde en eskisi ve en bilinenidir.³ *Pançatantra*'da birbirini izleyen iç içe öyküler yer almaktadır. *Pançatantra* masalları, insanları eğlendirmek için oluşturulmuş değildir. *Pançatantra* da

- 1 Kemal Çağdaş, "Pançatantra Masalları", *Doğu Dilleri ve Edebiyatları Araştırma Enstitüsü Dergisi*, Sayı I, Ankara Üniversitesi DTCTF Yay., Ankara 1962, s. 8.
- 2 Balkrishna Govind Gokhale, *Ancient India: History and Culture*, Popular Prakashan, Bombay 2001, s. 164.
- 3 Kemal Çağdaş: "Pançatantra"nın kelime anlamı "beş tantra" yani beş kitap demektir. Dilimizde 'Kelile ve Dimne' diye bilinen eserde geçen masalların yüzde doksanı, Arapça tercümesinden veya ona dayanan tercümelerden yapılmış ve bazı değişimlere uğramış Pançatantra masallarıdır. ... Pançatantra bir politika, bir devlet idaresi kitabıdır. Eseri tertipleyen bu konulardaki fikirlerini masallar içinde sunmuştur. ... Eserin yazılış tarihi hakkında kesin bir bilgi yoktur. Hertel, önceleri MÖ 200 tarihini kabul etmişken sonra Winternitz ve Thomas'ın tahminlerine uyarak MS 300 tarihini daha akla yakın bulmuştur. ("Pançatantra Masalları", s. 5, 6, 9.)

Hitopadeşa, Kathasaritsagara, Vikramarkaçaritra, Vetalapanaçavimşati, Şukasaptati gibi bir siyasetname olarak oluşturulmuştur. Bu gibi kitaplar, belirli düşünceleri yaymak ve telkin etmek için tasarlanmış öykülerden oluşturulmuştur. Öykülerde topluma öğütler yer almaktadır. “Eğer böyle yaparsan başına şöyle bir şey gelir”; “Eğer şöyle yapmazsan sonunda şunu elde edersin” gibi bir anlatım tarzı vardır. Böylece yöneticilere “erdemli yönetim yolu”nu⁴ öğretir. Cemil Meriç’in ifadesine göre; yöneticilere “yönetim bilgisi” öğreten bu tür geleneğin yaratıcısı Arilerdir.⁵

Hint kültüründe başlayan bu geleneği, daha sonraları diğer Doğu toplumlarında da görmekteyiz. Adına “siyasetname”, “pendname”, “öğütname” gibi farklı isimler verilen bir edebiyat türü gelişmiştir. Bu kitapların amacı, hükümdara öğütler vermek, yol göstermektir. Bir hükümdara “öğüt” vermek kimsenin haddi değildir. Bu nedenle, bu gibi eserlerde genellikle hayvanlar kişileştirilmiştir. Böylece, hükümdarlar alınganlık göstermeden bu eserleri okuyacak, muhtemel hatalardan korunacaklardır. *Hitopadeşa, Pançatantra* bu eserlere en güzel örnekleri oluştururlar. Yusuf Has Hacıp tarafından kaleme alınan *Kutadgu Bilig* de bu tür eserlerin içinde yer alan eşsiz bir Türk eseridir.

4 Sanskrit dilinde buna “niti” denmektedir. Devlet yönetimi ve ahlak anlamına gelmektedir.

5 Cemil Meriç, *Bir Dünyanın Eşiğinde*, İletişim Yayınları, İstanbul 2012, s. 244.

Doğu edebiyatında önemli yer tutan Hint masalları, Hint kültürüne ışık tutan değerli eserlerdir. Genellikle masalları kimlerin kaleme aldığı bilinmemektedir. Hint masallarının MÖ 300 - MS 500 tarihleri arasında kaleme alındığı ileri sürülmektedir.⁶

Hint kültür öğelerini *Şukasaptati*'de yer alan öyküler üzerinden irdelemeye çalışacağız.

Hint kültürüne *Şukasaptati* penceresinden bakacağız. Önce; *Şukasaptati* nasıl bir eserdir ve ne zaman kaleme alınmıştır? Kısaca bu soruları cevaplamaya çalışacağız.

Kimin kaleme alındığı bilinmeyen *Şukasaptati* anonim bir eserdir. Kaleme alındığı tarih konusunda kesin bir bilgi yoktur. David Pinault, *Şukasaptati*'nin VI. yüzyılda yazılmış olabileceğini ileri sürmektedir. Pinault'a göre; kitabın ulaşılabilen en eski kopyası XII. yüzyılların sonlarına aittir.⁷ Suhas Chatterjee'ye göre ise *Şukasaptati* VII. yüzyılda kaleme alınmış olabilir.⁸

Şukasaptati'nin üç farklı nüshası bulunmaktadır. Biri Devadatta tarafından, diğeri Bir Cainist tarafından, bir diğeri de Chintamani tarafından muhtemelen XIII. yüzyılda kaleme alınmıştır. Eser

6 Kemal Çağdaş, "Pançatantra Masalları", *Doğu Dilleri ve Edebiyatları Araştırma Enstitüsü Dergisi*, Sayı I, Ankara Üniversitesi DTCF Yay., Ankara 1962, s. 9.

7 David Pinault, *Story Telling Techniques in the Arabian Nights*, 1992.

8 Suhas Chatterjee, *Indian Civilization and Culture*, MD Publications PVT Ltd., New Delhi 1998, s. 249.